



## Shoqata Kosovare e të Shurdhërve Udruženje Gluvih Kosova Kosovar Association of the Deaf

### Njohja e gjuhës së shenjave si gjuhë zyrtare në Kushtetutë dhe/apo në legjislacion special (specifik)

#### Njohja e gjuhës së shenjave si gjuhë zyrtare në Kushtetutë dhe/apo në legjislacion special (specifik)

Konventa për të Drejtat e Personave më Aftësi të Kufizuara është traktati ndërkombëtarë që njeh gjuhët e shenjave si gjuhë dhe I konsideron të barabarta me gjuhët e folura (Kapitulli 2).

KDPAK garanton qasjen në shërbime nëpërmjet shërbimeve të interpretëve profesionist të gjuhës së shenjave, e drejta për qasje në gjuhën e shenjave, që të pranojë informacione dhe të shpreh veten në gjuhën e shenjave, poashtu e drejta për bashkëveprime zyrtare. Poashtu KDPAK siguron qasjen në edukim “ në gjuhët më të përshtatshme” gjë që për të Shurdhrit I bie edukimi bilingual/multikulturor. Të gjitha provizionet e paraqitura në Kapitullin 2, 9, 21, 24 dhe 30 kanë për qëllim forcimin e statusit të gjuhës së shenjave në fusha të ndryshme të jetës për të shurdhrit të cilat ndikojnë në mënyrë të drejtpërdrejtë në të drejtat e njeriut.

KDPAK shtyn shtetet anëtare të njohin(zyrtarizojnë) gjuhët e shenjave dhe të lehtësojnë shfrytëzimin e gjuhëve të shenjave (Kapitulli 21). Nuk është e mjaftueshme që të vihet në pah se shtetet duhet të njohin rëndësinë e shërbimeve, informimit, edukimit dhe kulturës të cilat do të jenë të disponueshme në gjuhën e shenjave në mënyrë që të sigurojnë të drejtat e njeriut për personat e Shurdhër.

Zyrtarizimi I gjuhëve të shenjave është një koncept shumë I gjerë dhe është implementuar në mënyra të ndryshme në shtete të ndryshme. deri më tani ekzistojnë shtete të cilat kanë zyrtarizuar gjuhët e shenjave si më poshtë:

- Në Kushtetutat e tyre
- Në legjislacione tjera si në ligjin e gjuhës së shenjave, ligji I edukimit, vendimet parlamentare dhe ligji antidiskriminim
- Nëpërmjet zyrtarizimit të gjuhës së shenjave nga ana e Qeverisë së tyre

Rekomandimet për të ndryshuar legjislacionet shtetërore në mënyrë që të zbatohen Kapitujt e KDPAK që kanë të bëjnë me gjuhën e shenjave duhet të imponojnë këto shembuj (shih më poshtë)

Disa shtete kanë zyrtarizuar gjuhën e tyre kombëtare të shenjave në Kushtetutat e tyre si shtesë e faturave dhe ligjeve të bazuara në non-diskriminim e gjuhës.

Disa shtete kanë krijuar ligje specifike të cilat njohin gjuhën e shenjave si gjuhë me të drejtë në vete duke dhënë disa mbështetje shtetërore për shfrytëzimin e saj. Në anën tjetër disa ligje lidhur me gjuhët e shenjave janë të lidhura me legjislacionin për Personat me Aftësi të Kufizuara dhe a janë këto të bazuara në disa ligje antidiskriminim e PAK-ve. P.sh shurdhësia. E drejta për shërbime të përkthimit në gjuhën e shenjave shpeshherë shpesh janë implementuar në këtë mënyrë. Këto njohje mund të ndahen në katër kategori:

- zyrtarizimi kushtetues
- zyrtarizimi nëpërmjet akteve të ndryshme ligjore mbi gjuhën e shenjave
- njohja nëpërmjet ligjeve për personat me aftësi të kufizuara dhe legjislacione tjera.

Në përgjithësi të dyjat, legjislacioni antidiskriminim si dhe legjislacioni për personat me aftësinë e kufizuar janë shfrytëzuar për të njohur (zyrtarizuar) gjuhën e shenjave për të siguruar të drejtat e njeriut për shfrytëzuesit e gjuhës së shenjave.

Ne mund të konkludojmë se mënyrat e zyrtarizimit të gjuhës së shenjave siguron të drejtat e njeriut për personat e Shurdhër nëpërmjet jo-diskriminimit të gjuhës, kulturës dhe identitetit të personave të Shurdhër dhe Shurdhërisë. KDPAK përfshijnë të dyja këto aspekte.

Organizatat e personave të Shurdhër kanë punuar në zyrtarizimin legal të gjuhëve të shenjave dhe konkretisht të drejtës gjuhësore në të gjitha fushat e jetës, por më shumë rëndësi I është dhënë edukimit. Shumica e shteteve Evropiane dhe disa shtete jo Evropiane kanë politika aktive sa I përket gjuhës së shenjave si dhe ata iu kanë dhënë statusin zyrtar në nivele të ndryshme. Janë disa përmbledhje të ekzistimit të ligjeve mbi gjuhën e shenjave dhe legjislacioneve të ndryshme të cilat mbulojnë fushën e fëmijërisë së hershme, edukimi (nga edukimi bazik e deri tek ai terciar), shërbimet e interpretëve, punësimi, shërbimet sociale dhe shëndetësore, shërbimet kulturore, media, komunikimi, hulumtimet, politikat gjuhësore dhe planifikimi I gjuhës së shenjave.

Elementet bazë për të ndryshuar legjislacionin ekzistues apo ndërtimi ligjeve të reja janë;

- zyrtarizimi I gjuhës së shenjave,
- pranimi lehtësimi dhe promovimi I shfrytëzimit të gjuhës së shenjave;
- lehtësimi I mësimi të gjuhës së shenjave
- zyrtarizimi, promovimi dhe përkrahja e identitetit kulturor dhe gjuhësor dhe
- e drejta për qasje (interpretët e gjuhës së shenjave dhe informacionet në gjuhën e shenjave) duhe të sigurohen

Është e një rëndësie të barabartë që gjuha e shenjave trajtohet njëjtë sikurse gjuhët e folura zyrtare të atij shteti.

A) Qasja (Kapitulli 9.2 (e))  
“Interpretët Profesionist të gjuhës së shenjave” nënkupton që shtetet kanë përgjegjësi që të promovojnë dhe zhvillojnë trajnime për interpretët e gjuhës së shenjave, shkalla dhe regjistrimi poashtu edhe të lehtësojnë shërbimet e interpretëve dhe të promovojnë qasje tek interpretët.

Qëllimi I këtij Kapitulli është sigurimi I lirisë së shprehjes dhe qasja në informim nëpërmjet të gjitha formave të komunikimit, përfshirë shërbimet publike në gjuhën e shenjave, mediet dhe interneti.

B) Liria e të shprehurit dhe mendimit dhe qasja në informim (Kapitulli 21 (b) dhe 21 (e))

Ka qenë shumë e rëndësishme të theksohet këtu se gjuha e shenjave nuk është vetëm gjuhë e shfrytëzuar nga personat e Shurdhër gjatë bashkëbisedimit të tyre mirëpo gjuhët e shenjave duhet të aprovohen edhe për bashkëbisedim me zyrtarët. Për shembull personat e shurdhër duhet të kenë të drejtën që të aplikojnë për një dokument në gjuhën e shenjave dhe të marrin përgjigje në gjuhën e shenjave, të veprojnë dhe të marrin informacione në polici dhe gjykatë, të bashkëveprojë në zyre dhe departamente dhe të marrin instruksione si konsumator në gjuhën e shenjave poashtu të pranojnë trajtim dhe shërbime tjera në gjuhën e shenjave.

Kjo gjë është një shenjë madhështore dhe do të ketë një ndikim të madh në të ardhmen.

Kjo nënkupton se gjuha e shenjave duhet të zyrtarizohet ose në legjislacion apo politikat publike dhe programet. Kjo poashtu nënkupton të drejtën e personave të Shurdhër të gjitha moshave për të shfrytëzuar gjuhën e shenjave – fëmijët nuk duhet të detyrohen që të ndryshojnë gjuhën gjatë rritjes së tyre. Promovimi poashtu përfshin përkrahjen për publikimet lidhur me gjuhën e shenjave për qëllime trajnimi, edukimi, hulumtime dhe shfrytëzim të përgjithshëm, p.sh. sigurimin e shfrytëzimit të gjuhës së shenjave në masë në mënyrë që të realizohen të drejtat njerëzore për personat e Shurdhër.



Republika e Kosovës  
Republika Kosovo-Republic of Kosovo  
Qeveria - Vlada - Government

Kuurojen Liitto ry  
THE FINNISH ASSOCIATION OF THE DEAF

C) Edukimi (Kapitulli 24.3 (b) dhe (c))

Nuk duhet ndaluar shfrytëzimi i gjuhës së shenjave në mësim. Të shfrytëzohen resurset e komunitetit të Shurdhër për beneficion në edukim mund të jepen edhe si modele nga të rriturit (mësuesit e Shurdhër, stafi, artistët etj) për fëmijët e Shurdhër. Fëmijët e Shurdhër mund të mësojnë se si të Shurdhrit e ritur veprojnë në shoqëri, si student dhe punë, në punën avokuese etj duke shfrytëzuar gjuhë të ndryshme si, gjuhën e shenjave, interpretët dhe gjuhën e folur si metoda komunikimi. (personat e Shurdhër janë bilingual ose kanë identitet multikulturor) poashtu është e rëndësishme që fëmijëve të Shurdhër tu jepen role gjuhësore nëpërmjet aktiviteteve kulturore, se si personat e Shurdhër prezantojnë, p.sh. si ata shfrytëzojnë gjuhën e shenjave dhe gjuhët tjera në jetën e përditshme. Kjo poashtu përkrah fëmijët që të gjejnë (peers) kolegët, grupet referuese dhe inkurajon participimin në shoqëri.

Ky artikull nënkupton se edukimi, për shembull edukimi i të Shurdhërve, duhet të ofrohet në gjuhët e përshtatshme dhe në një mjedis ku garanton zhvillim kognitiv dhe social. Për të Shurdhrit kjo nënkupton mjedisin i cili ofron mësimin e gjuhës së shenjave dhe mësimin bilingual. Kjo nënkupton përplot vështirësi për mësimdhënësit dhe trajnime të ndryshme për ta. Aftësitë të mira/kualitative të gjuhës së shenjave janë kërkesa parimore si dhe poashtu ofrimi i qasjes për të Shurdhrit në programet trajnuese për mësues. Poashtu trajnimet e stafit në gjuhën e shenjave janë shumë të rëndësishme. Shfrytëzuesit e gjuhës së shenjave duhet t'u mundësohet mësimi i gjuhës së tyre të shenjave si gjuhë e parë.

D) Pjesëmarrja në jetën kulturore, rekreacion, kohë të lirë dhe sport (Kapitulli 30.4)

Materialet kulturore, Interneti dhe mediet tjera, Programet televizive, filmat, teatri, literatura dhe aktivitetet tjera kulturore si dhe në vendet kulturore (siç janë muzetë) duhet të ofrohen në formatin e përshtatshëm dhe në gjuhën e shenjave.

Qeveritë janë përgjegjëse për të formuar dhe përkrahur muzetë e historisë së Shurdhërve si dhe hulumtimet për kulturën e të Shurdhërve dhe historisë së tyre, teatri në gjuhën e shenjave, poezitë, këngët dhe literatura, për personat e Shurdhër të çdo moshe me qëllim të përkrahjes së identitetit të tyre.

Propozimet konkrete për aktet ligjore

- Pikënisja e çdo shteti është që të dekretoj legjislacionin që zyrtarizon gjuhën e shenjave.
- Njohje legale e gjuhës së shenjave si gjuhë zyrtare duke i dhënë statusin special legal.
- Të ndërtojë principe që do të udhëheqin Qeverinë lidhur me shfrytëzimin e gjuhës së shenjave.
- Njohja se të drejtat gjuhësore të Personave të Shurdhër janë të garantuara me masa të ndryshme ligjore.
- Zyrtarizimi i gjuhës së shenjave në legjislacion e cila siguron se gjuha e shenjave është gjuhë e parë e personave të Shurdhër.
- Zyrtarizojë dhe sigurojë të drejtën që personat e Shurdhër të shfrytëzojnë gjuhën e tyre të shenjave dhe të nxisë gjuhën e tyre dhe kulturën.
- Sigurojë që fëmijët e Shurdhër të moshës parashkollë t'u ofrohet mësimi dhe mjedisi në gjuhën e shenjave.
- Të sigurojë që prindërit, kujdestarët dhe gardianët e fëmijëve të Shurdhër të marrin edukim lidhur me gjuhën e shenjave dhe që të shfrytëzojnë gjuhën e shenjave me fëmijët e tyre sa më herët që është e mundur.
- Sigurojë që ligjet e kujdesit ditor dhe edukimit parashkollor që të përfshijë të drejtën e fëmijëve të Shurdhër në kujdes ditor dhe edukimin parashkollor në gjuhën e shenjave.
- Të sigurojë që mësuesit dhe punëtorët tjerë duhet të kenë njohuri dhe nivel të lartë të njohjes së gjuhës së shenjave në kualifikime dhe trajnime.
- Të sigurojë që kualiteti i edukimit bilingual ose multikulturor është në standardet më të larta.
- Të sigurojë institucionet edukativo mësimdhënëse që të trajnojnë mësimdhënëës profesional të cilët dinë se si të mësojnë gjuhën e shenjave si gjuhë amtare, gjuhën e parë, gjuhën e dytë dhe zotërues të kulturës së Shurdhërve.
- Të sigurojë që shteti ofron fonde dhe mekanizma që të studiojnë dhe mësojnë gjuhën e shenjave dhe të prodhojnë materiale mësimore të nivelit të lartë
- Të sigurojë se gjuha e shenjave nacionale është e dokumentuar (puna në fjalor) dhe që hulumtimet e gjuhës së shenjave të zhvillohen nëpër universitete.

- Të sigurojë se ekziston Instituti I Hulumtimeve të gjuhës së shenjave e cila do të mundësojë hulumtimin dhe ruajtjen e pastërtisë së gjuhës së shenjave.
- Themelimi i një fondi adekuat për një plan gjithëpërfshirës për të vetëdijesuar personat e Shurdhër dhe ata që dëgjojnë lidhur me gjuhën e shenjave dhe të drejtat gjuhësore të personave të Shurdhër.
- Të largojë barrierat e punësimit për të Shurdhër dhe të ofrojë resurse të mjaftueshme të interpretëve të specializuar për punë.
- Të ofrojë edukimin e interpretëve të gjuhës së shenjave dhe të zhvillojë një udhëzues mbi zotësinë/aftësinë e tyre.
- Të sigurojë qasje në sistemin e interpretëve të gjuhës së shenjave dhe rrjetit
- Të promovojë vetëdijesimin e punëdhënësve lidhur me gjuhën e shenjave, kulturën e të Shurdhërve dhe personat e Shurdhër në punësim.
- Të sigurojë se shërbimet sociale dhe shëndetësore ofrohen në gjuhën e shenjave ose nga profesionistët me aftësi të mira në gjuhën e shenjave ose shërbime të interpretove të gjuhës së shenjave'
- Të sigurojë se programet e trajnimit për profesionistët social dhe shëndetësor përmbajnë njohuri të mjaftueshme lidhur me nevojat gjuhësore dhe kulturore të personave të Shurdhër
- Të sigurojë që shtetet ofrojnë fonde të mjaftueshme për përkthimin dhe prodhimin e literaturës në gjuhën e shenjave si dhe gjithashtu të themelojë dhe mirëmbajë librarinë e gjuhës së shenjave.
- Të zyrtarizojë të drejtën për të patur edukim bilingual ose multikulturor në mjedisin e gjuhës së shenjave për fëmijët, të rinjtë dhe të rriturit.
- Të zyrtarizojë dhe sigurojë se gjuha e shenjave dhe kultura e të Shurdhërve janë lëndë dhe gjuhë e parë si dhe ato të jenë të përfshira në kutikulat nacionale dhe shkollë
- Të sigurojë të drejtën për të patur të gjitha llojet e informacionit dhe shërbimeve në gjuhën e shenjave.
- Të sigurojë se shërbimet në mediumet publike dhe private ofrojnë programe në gjuhën e shenjave.